№ 20 (23). 1930 m. gruodžio 6 d. II metai.

VILNIAUS ŽODIS

VISUOMENĖS LAIKRAŠTIS

EINA KAS DVI SAVAITI.

PRENUMERATA: metams 4 auks., 1/2 metų 2 auks., 1/4 met. 1 auks. Užsieny 1 dol. ATSKIRO NUMERIO KAINA 20 sk.
REDAKCIJOS ir ADMINISTRACIJOS ADRESAS: Wilno, Wileńska 15—12.

1905 metų Vilniaus Seimas.

1905 metais prieš Rusijos caro valdžią, po to, kai ji pralaimėjo karą su japonais, sukilo pačios rusų darbo žmonių minios, sukilo visos Rusijos pavergtos tautos, sukilo ir lietuviai. Dar 1905 metų pradžioj rusų valdžia, jau gerokai susilpnėjusi ir suminkštėjusi, leido gyventojams, išdėsčius savo reikalavimus prašymuose, siuntinėti juos caro vardu. Lietuviai nors ir nelaukė iš caro jokios malonės, bet ta teise plačiai naudojosi, rašė daugybę prašymų, o juos berašydami daugelis žmonių gerai susipažino su politiniais ir ekonominiais visuomenės reikalais. Nesusilaukę iš caro valdžios jokio atsakymo, rudenį jau daugely vietų žmonės pradėjo smarkiau bruzdėti. Vienur kitur valsčių sueigose, susirinkimuose, vyrai gausiais, bet tvirtais nutarimais pertvarko savo valsčius, paliepia rusų pastatytiems valdininkams pasitraukti, o į jų vietas stato savuosius; tą patį daro ir mokyklose, būtinai reikalaudami, kad rusas mokytojas pasitrauktų ir kad mokslas būtų dėstomas lietuvių kalba; žmonės išmeta caro portretus, uždaro degtinės parduotuves, pašalina policininkus.

Vietinė valdžia ir policija nežiūrėjo, žinoma, į tą judėjimą ramiai, buvo daug suėmimų, vienur, kitur įvykdavo ir ginkluotų susirėmimų. Daug smarkiau ir drąsiau žmonės galėjo pradėti veikti tiktai po spalių 17 (n. st. 30) d. išleisto caro manifesto, kuriame jis, kilus visuotiniam visų Rusijos darbininkų ypač gelžkeliečių, streikui, priverstas buvo paskelbti konstitucinę tvarką ir suteikti susirinkimų, žodžio ir įvairių kitų laisvių. Besiplečiant judėjimui žmonių reikalavimai ir nutarimai darėsi vis griežtesni. Jau nebepasitenkinama vien savo valsčiaus reikalais, bet vis labiau apimama ir visos Lietuvos, visos tautos reikalai.

Vilniuje, kur jau tais metais buvo apsigyvenusi žymi dalis mūsų inteligentijos su d-ru Jonu Basanavičium priešaky, kilo sumanymas sušaukti visos Lietuvos valstiečių delegatų ir inteligentų susivažiavimas, kad visam tam kilusiam judėjimui nustatyti vieningą tvarką ir pareikšti tautos vardu savo politinius reikalavimus. Tam tikslui d-ro J. Basanavičiaus iniciatyva sudarytas buvo organizacinis komitetas, kuris lapkričio 11 d. (n. st.) paskelbė „Vilniaus Žiniose" platų atsišaukimą; pasirašė d-ras J. Basanavičius, kaipo organizacinio komiteto pirmininkas ir Jonas Kriaučiūnas, kaipo sekretorius. Suvažiavimui vieta buvo parūpinta didžiulėje Vilniaus miesto salėje prie Aušros Vartų gatvės. Atsišaukimas visuomenėje padarė labai didelio įspūdžio. Daugelio jis buvo suprastas, kaip šaukimas į tikrąjį seimą, todėl ir pats suvažiavimas buvo seimu pavadintas. Daugelyje vietų kunigai jį bažnyčiose paskaitė, daugely valsčių buvo padaryti beveik tikri ir taisyklingi rinkimai. Žmonėms rodėsi, kad seimas išspręs visus jų reikalus ir vargus, sudarys lietuvišką valdžią. Išrinktiems atstovams įteikė daugybę įvairių prašymų ir davė nurodymų, kaip jie seime turi elgtis ir ko reikalauti.

Paskirtą dieną, gruodžio 4, suvažiavo į Vilnių arti 2000 delegatų; su vilniškiais inteligentais seimo dalyvių buvo apie 2300. Seimas posėdžiavo dvi dienas, išsiskirstė gruodžio 6 dieną. Į seimo prezidiumą buvo išrinkti: d-ras J. Basanavičius nuo bepartyvių, A. Smetona nuo demokratų, St. Kairys nuo socialdemokratų, kun. prof. Būčys nuo kunigų ir Stankūnas nuo ūkininkų. Pirmos dienos posėdis buvo triukšmingas. Dar prieš renkant prezidiumą kilo daug partyvinių ginčų, kiekvienos srovės inteligentai reikalavo savo atstovo prezidiume.

Pasibaigus ginčams ėjo pranešimai iš vietų. Nusiskundžiama buvo įvairiomis sunkenybėmis. Kalbėjo inteligentai, ūkininkai, darbininkai. Seime dalyvavo ir lenkiškai kalbantieji darbininkai, buvo atstovų ir nuo Lietuvos žydų darbininkų. Seimą sveikino Prūsų Lietuvos atstovas J. Vanagaitis, kuris pareiškė vilties, kad Mažoji Lietuva ateity turės susijungti su Didžiąja Lietuva. J. Vanagaičiui seimas iškėlė ovaciją.

Antros dienos posėdžiuose seimas svarstė autonomijos klausimą, žemės reformos klausimą, kalbėta buvo ir apie pilną nepriklausomybę, bet turint galvoj reales tautos pajėgas, vos tik metai ir keli mėnesiai buvo praėję, kai tauta atgavo spaudą, nutarta buvo tuo tarpu pasitenkinti autonomija, kaipo etapu prie pilnos nepriklausomybės. Kokiu būdu tą autonomiją gauti, vieningo nusistatymo nebuvo. Vieni siūlė daryti ginkluotą sukilimą, kiti ramų veiksmą. Priimtoj rezoliucijoj tuo klausimu šitaip buvo pareikšta: „Reikalauti Lietuvai autonomijos su Seimu Vilniuje. Į tą Seimą rinks atstovus visi Lietuvos žmonės lygiu, teisiu ir slaptu balsavimu... Jei norime įgyti autonomiją, turime pirmučiausia sugriauti dabartinę mūsų tautos prispaudėjų tvarką... Todel reikia nemokėti valdžiai jokių mokesčių, uždaryti degtinės monopolius, neleisti vaikų į rusiškas mokyklas, neiti į dabartines valdžios įstaigas, neleisti savo brolių kareiviauti ir t. t."

Pasibaigus bendriems seimo posėdžiams buvo susirinkę dar dauguma atvykusių seiman valstiečių, kurie, demokratinio nusistatymo inteligentams vadovaujant, priėmė rezoliuciją, kurioj kalbama apie pilną Lietuvos nepriklausomybę. Ta rezoliucija šitaip buvo parašyta:

„Mes Lietuvos valsčionys tvirtai tikime, jog tik tada galėsime žmoniškai gyventi, kada mes patys valdysimės, kada valdžią sau rinksime, kada visą mūsų kraštą — Lietuvą valdys Seimas Vilniuje. Pasiuntinius Vilniaus Seiman galės rinkti visi suaugę Lietuvos gyventojai, kiekvienas galės tiesiai ir slaptai paduoti savo balsą už tą, kurį jis norės rinkti, nes jeigu rinkimai Vilniaus Seiman būtų ne del visų lygūs, jeigu rinks ne tiesiog ir ne slaptai, tai tenai mūsų užtarytojų nebus ir mūsų rinktinė valdžia skriaus mus, kaip kad skriaudžia šiandien rusų valdžia...”

Seimo ir valstiečių rezoliucijose, be to kas paduota, plačiai buvo nurodyta, kas reikia daryti ir kaip elgtis, kol tauta įgys laisvę. Patarta buvo varyti iš krašto visus rusų valdininkus, patiems tvarkytis, ant dvarų neužpuldinėti, turtų ir miškų nenaikinti, neleisti jų naikinti valdžiai ir ponams.

Seimo ir valstiečių nutarimai buvo išspausdinti po 10.000 egzempliorių ir Vilniuje Seimo dalyviams išdalinti. Seimo dalyviai, sugrįžę į savo vietas, padarė pranešimus ir paskaitė seimo ir valstiečių nutarimus. Daugely Lietuvos valsčių nutarimai per kelias savaites buvo įvykdyti: kur dar nebuvo pašalinta senoji tvarka ir rusų valdžios žmonės, ten dabar juos šalino. Pavarytų rusų mokytojų vien Kaune ir Vilniuje susirinko keli šimtai. Pašalintųjų vieton pastatyta savi žmonės, įvesta lietuvių kalba, savo tvarka. Rusų valdžia buvo pasilikusi tik miestuose.

Nusileidusi buvo ir centrinė valdžia. Vilniaus general-gubernatorius Frezė tuojau po Seimo išsiskirstymo telegrafavo švietimo ministerijai, kad jis, atsižvelgdamas į lietuvių visuotinį pageidavimą turėti savo tautiškas įstaigas, randa galimu leisti dėstyti pradžios mokyklose lietuviškai ir mokytojauti lietuviams, o Panevėžio mokytojų seminarijoj leisti mokytis lietuviams katalikams (į tą seminariją galėjo stoti tik rusai, lietuvius priiminėjo tik į Veiverių seminariją Suvalkų krašte).

Per taip trumpą laiką atliktas buvo didžiausias revoliucinis darbas. 1906 metų pradžioj prasidėjo reakcija. Caro valdžia atsigavo, sustiprėjo, kilus persekiojimams daug žmonių nukentėjo. Į sodžių ir miestelius grįžo valdininkai, policija, žandarai, negrįžo tik rusai mokytojai. Visų revoliucijos laimėjimų valdžia panaikinti jau negalėjo. Spauda tapo daug laisvesnė, pradinėse mokyklose leista buvo mokytojauti lietuviams mokytojams dėstant lietuvių kalbą, kaipo atskirą dalyką; leista buvo steigti įvairias ekonominio ir kultūrinio pobūdžio draugijas.

Praėjo lygiai 25 metai. Vilniaus Seimas suvaidino labai didelį vaidmenį mūsų tautos gyvenime: žymiai praplėtė tautinį susipratimą, tauta jau tuomet pareiškė savo norą ir valią gyventi nepriklausomu gyvenimu. Tiesa, to geismo nerandame bendruose seimo nutarimuose, bet jis yra valstiečių nutarimuose. Oficialiuose nutarimuose nebuvo tai skelbiama del taktikos sumetimų; paskelbus nepriklausomybę, valdžia būtų ėmusi prieš Lietuvą griežčiausių represijų. Nebuvo tuomet pakankamai pajėgų ir autonomijai įvykdyti, juo labiau negalėjo jų būti nepriklausomybei vykdyti.

Vilniaus Seimas buvo svarbus etapas kelionėje prie pilnos nepriklausomybės. Vilnius tame etape turėjo didelę reikšmę. Vilniaus Seimas, geriausias įrodymas, kad Vilnius, po 40 metų spaudos draudimo laikotarpio, vėl buvo tapęs mūsų tautos kultūrinio ir politinio judėjimo centru. Tokiu jis buvo ligi 1919 metų, tokiu jis būtų ir šiandien, jeigu ne spaudos draudimas. Kitų malonės nereikalaukime. Dirbkime kultūrinį darbą ir turėkime vilties, kad Vilnius ateity atgaus savo istorinę reikšmę.

Seimo dalyvis.

Vienybės reikalu.

Prieš metus pradėdami leisti „Vilniaus Žodį” rašėme: „Nesvajojame ir nereikalaujame buvusios „idiliškos” vienybės grąžinti; jei norima tačiau, kad visos jėgos būtų įtrauktos į mūsų kultūrinį darbą ir jei norima, kad tas darbas duotų daugiau teigiamų vaisių, tai dabartinė nenormalė padėtis, kurioj patriotizmo ir tautinio darbo organizavimo monopolį pasisavino nedidelė konservatyvinių pažiūrų visuomenės grupė, kuri nori kai kuriuos pažangiuosius veikėjus visai išstumti iš visuomenės, turi būti likviduota, bendradarbiavimas turi būti paremtas savybės tolerancija ir lygybės dėsniais ... senovišką vienybę turės pakeisti koalicinė lygių su lygiais vienybė ir ji, be abejo, turės anksčiau ar vėliau įvykti”. Praėjo metai. Mūsų jėgos ir įtaka žymiai padidėjo, išstumti iš visuomenės mūsų grupės atstovų nepavyko; viešpataujančios grupės kai kurie veikėjai (reikia manyti — visai nuoširdžiai) kvietėsi net bendradarbiauti Vytauto Didžiojo mirties sukaktuvių minėjime. Lyg ir vienybė buvo įvykusi, bet tik vienam momentui. Viešpataujančios grupės organas „Vilniaus Rytojus” apie vienybę ir girdėti nenori, tai aišku iš daugelio jo straipsnių, tai aiškiai duota suprasti ir labai šališkame „Vilniaus Kalendoriuje”, kurį juk redaguoja tie patys žmonės. Nenori—nebus. Mums asmeniškai ji visai nereikalinga, bet turint galvoj viso krašto lietuvių reikalus, tolimesnis dabartinės padėties laikymas bus labai žalingas.

Apie tai, kokiomis priemonėmis viešpataujančios grupės veikėjai rūpinasi išsilaikyti savo pozicijose, esame daug rašę mūsų spaudoj, esame įrodę, kad katalikybė naudojama grynai demagogijos tikslams, dažnai ir sąmoningai, net redakcijos straipsniuose, rašoma netiesa, vartojami koliojimosi žodžiai (parazitai, gaidžiai, niekšai). Piktas ir neteisingas straipsnelis tilpo ir 92-m „Vilniaus Rytojaus” numeryje: „Obskurantizmas ir katarinka”. To straipsnelio autorius, kaip matyt iš to, ką jis rašo, gerai yra susipažinęs su Lietuvių Mokslo Draugijos reikalais, o vis tik jis tvirtina, kad tos draugijos senoji valdyba tyčia nukėlusi rinkimus tokiam laikui, kad kuomažiau pažangiesiems nepalankių narių galėtų atvažiuoti, kultūrininkai esą buvę susitarę išstumti iš valdybos kun. Viskantą. Protokolai, rinkimų eiga ir jos rezultatai aiškiai rodo, kad nei vienos, nei kitos intencijos visai nebuvo. Visuotinį susirinkimą buvo nutarta daryti Vytauto Didžiojo iškilmių išvakarėse, bet atidėtas buvo tiktai delto, kad tai dienai negalėjo Vydūnas atvažiuoti, o kai del kun. Viskanto, tai, to

straipsnio autorius gerai žino, kas sabotavo rinkimus ir kieno 20 balsų vis tik kun. Viskantas gavo.

Viešėjęs Vilniuje mūsų žinomas rašytojas ir filosofas Vydūnas savo veikale „Apsišvietimas" rašo: „Aštriausis išminties žudymas yra melas. Kuomet žmogus meluoja, tuomet jis švietimą tarsi nupeikia, tiesiog sako jo nesant". Niekas neįrodys, kad mūsų laikrašty ta nedora priemonė sąmoningai pačios redakcijos kur nors būtų buvusi pavartota. Jei pasitaiko korespondencijose ar kronikoj netikrų arba tendencingų žinių, visuomet jas atitaisome, jei tik mes patys ar kiti jas pastebi.

Minėtame „Vilniaus Rytojaus" numeryje įdėtas ir kultūringu tonu parašytas straipsnis „Katalikiškos veiklos reikalu". To straipsnio autorius rūpinasi idėjiniais sumetimais įrodyti, kodel nereikalinga ir negalima yra vienybė. Mūsų laikraščio bendradarbiai ir Vilniaus lietuvių „Kultūros" draugijos nariai, vadinamieji pažangieji, esą pavojingi tikybai žmonės, nors atvirai jie savo neigiamo nusistatymo katalikybei ir nerodą, bet savo įtaka jau labai daug padarę, nukatalikinę jau žymią jaunimo dalį, jie jau turį daug įtakos ir sodžiuje. Keista ir nuostabu! Viešpataujančioji grupė, kurios žmonės vadina save gerais katalikais, turi savo rankose Laikinąjį Komitetą, tris švietimo draugijas, Labdarybės draugiją, du labai išplatintu laikraščiu, turi labai daug įtakos mokyklose, bendrabučiuose, neminint jau bažnyčių, — o priešingoji, antroji grupė teturi tik vieną rečiau einantį laikraštį ir vieną švietimo draugiją, ir vis tik tiek daug jau padarė. Ar pikta dvasia ima viršų mūsų gyvenime? Bet juk pas mus ne Bolševija, kunigai nelikviduoti, jų gana daug, Vilniuje ir Švenčionyse, kur koncentruojasi mūsų jaunimas, yra keliolika lietuvių kunigų, jų niekas nevaržo, plačiai ir laisvai veikia gimnazijose daug kunigų mokytojų. Tokiose sąlygose, nebendradarbiaujant, su „neištikimais" katalikais, turėtų juk būti daug geriau, negu buvo vienybės laikais, o esą daug blogiau. Kas čia kaltas, ar nukatalikinimo darbo nedaro tie, kurie, vadindami save tikraisiais katalikais, savo laikraščiuose netiesą ir neteisybę skleidžia?

„Katalikiškos veiklos" autorius, po to ką jis parašė, turėtų pripažinti, kad tikslas nepateisina priemonių, ginant tikybą negalima skleisti neapykantos ir netiesos. Tikyba negali būti be dorovės ir žmoniškumo, kur nėra dorovės ir žmoniškumo, ten nėra ir tikybos. Esame šalininkai laisvo paaugusio jaunimo lavinimosi, delto ir vadinamės pažangiaisiais. Bedievybė mums nerūpi platinti, laisvai ir plačiai išsilavinęs žmogus gali pasilikti praktikuojančiu kataliku arba tapti laisvai tikinčiu. Tiesa ir dorovė yra svarbiausis žmonijos tikslas. Nemanome visus įtikinti būti laisvo lavinimosi šalininkais, aišku, juk, kad kas nori gali drausti, bet draudimo šalininkai neturėtų skleisti neapykantos prieš mus, laisvo lavinimosi šalininkus, nes mūsų giliausis įsitikinimas yra, ir istorija tai pilnai patvirtina, kad tik laisvos minties įsivyravimas moksle ir visuomenėje sukūrė dabartinę kultūrą ir civilizaciją, panaikino politinę vergiją ir baudžiavą, sudarė patogias sąlygas visiems išradimams. Ar būtų buvusi pažanga moksle ir bendrai kultūroje, jeigu lig šiolei dar būtų draudžiami, ir to draudimo dauguma klausytų, Koperniko, Keplerio, Galiliejaus ir įvairių kitų mokslininkų raštai? O juk kiekvienas moksleivis žino, kad taip buvo daroma, net kunigo Koperniko raštai, kuriuose jis įrodė, kad ne saulė sukasi apie žemę, bet žemė apie saulę, ilgą laiką buvo laikomi didžiausia erezija. Koperniko mokslo šalininkas astronomas Galiliejus del tos „erezijos" skelbimo buvo įkištas kalėjiman. Mūsų įsitikinimu, maža naudos teturėsime iš tų jaunuolių, kurie aklai klausydami draudimų, visai mažai tesilavina. Rimtais ir naudingais visuomenės nariais negalės būti žmonės, kurie nepasitiki savo protu.

D. A.

Iš mūsų gyvenimo.

(Skaitytojų pastabos).

Apie mokyklų vizitatorius.

Kas tai yra „mokyklų vizitatorius"? Į tą klausimą atsakoma visaip. Pedagogikoje ir mokyklų administracijoje tai yra asmuo reguliuojąs vidujinį ir išorinį mokyklų darbą, kontroliuojąs to darbo tvarką ir mokytojų profesinius reikalus". Mokytojas apie vizitatorių pasakys, kad tai yra jo vyresnis (ne amžiumi, bet pedagoginiu pasiruošimu) draugas, padedąs jam sunkiuose ir atsakominguose darbo momentuose, papildydamas jo žinias, nurodydamas trūkumus ir t. t.

Tačiau mūsų šefų supratimu, mokyklų vizitatorium gali būti kiekvienas, palankus jo taktikai, studentas. Ar jis bus teisininkas, ar humanistas—tas nesvarbu, svarbu tik, kad būtų ne mokytojas. Tiek to. Kol tokie „inspektoriai" važinėdami skaičiuodavo mokyklos langus, suolus ir vaikus, bei rankiodavo žmonių pletkas apie mokytojus, tai dar ne taip pikta, (darydavo tą, ką mokėdavo) bet kai ima kištis į vidujinį mokyklų gyvenimą, tai jau peržengia kiekvieno, gerai nusimanančio savo profesijoje, mokytojo kantrybę. Matyt, tie ponai „inspektoriai", patys niekuomet nemokytojavę, norėtų naudotis tikro, kvalifikuoto inspektoriaus teisėmis. Puiku. Bet, pasakykite, meldžiamieji, ar jūs esate bent kartą skaitę mokyklų privalomą programą? (jau apie psichologiją, pedagogiką, metodikas ir didaktiką nekalbama). Praktika parodė, kad ne. Jeigu II—III skyriaus mokiniai yra klausinėjami iš to, kas einama tik V—VI skyriuje, tai tas aiškiai parodo, kaip „vizitatorius" orientuojasi savo profesijoje. Kokioj padėty randasi mokytoja—jas tokios „vizitacijos" metu?

— Vienas—kitas nutyli, (ir tuom tik sau pakenkia) bet atsiras ir tokių, kurie nepakęsdami savo „šefo" profanacijų, ims ir pasipriešins. Ir turės pilną teisę taip pasielgti. Kitokios satisfakcijos sukompromituotas prieš savo mokinius mokytojas negaus.

Taip, ponai vizitatoriai ir kandidatai į tokius, juo toliau, juo mokytojai darosi sąmoningesni. Patartina būtų visiems jums, pirm negu peržengt mokyklos slenkstį—pažiūrėt į Ministerijos privalomą programą ir į svarbesnius didaktikos dėsnius.

Kitaip, sulauksite, kad „kiaušinis vištą pamokys".

Mokytojas.

Dedame šį mokytojo balsą, nes tokių nusisiskundimų ir daugiau iš mokytojų esame gavę. *Red.*

Spaudos dorovė.

Jau kelinti metai, kaip mūsų spaudon įėjo paprotys tai vieną tai kitą asmenį be atodairų kritikuoti, o kartais net šmeižti. Ar teisėtai redakcijos taip elgiasi, tai nemano dalykas. Bet, kad tas daug žalos mums visiems padaro, tai neabejotina.

Šiaip ar taip sakysime, lietuvis sodietis, mūsų laikraščių žodžiams dar tiki. Lietuvis kaimo veikėjas, kurių mums šiandien labai trūksta, spaudoj purvais apterštas, nustoja savo veikimo ratelyje pasitikėjimo. Ar jo prasikaltimus korespondentai spaudon įdeda turėdami pamato? Oi ne. Beveik visuomet asmeniškai supykęs, visai nebūtus dalykus narplioja ir siunčia „gazetosen". Redakcijos be jokio įsitikinimo tas „baisenybes" talpina. Sodietis tą visą skaito ir kiekvieną žodį giliau širdin dedasi, kaipo labai svarbų dalyką. Čia kalbama, ir dar „drukuitai" laikraštyje, apie tą asmenį, kurio nurodytais keliais jis žengia. Ir kas gi jam pasirodo? O gi tas, jo vadas kokiose nors nedorybėse paskendęs: bolševikas, bedievis, tėvynei rengia prapultį, šventuosius kairina ir t. t. ir t. t. Jei šio vado pėdomis eisi, tai patsai tokiu tapsi.

Dabar tu tam žmogeliui sakyk nesakyk, teisinkis nesiteisink, vis tiek pirmykščio autoriteto neatgausi. Tavo veikimas suparalyžuotas, o tavo asmeniškas priešas korespondentas džiaugiasi tikslą atsiekęs. Kaipo faktą paduodu čia Švenčionių Š. Kaz. skyrių. Minėtas skyrius įsikūręs ėmėsi smarkiai darbo. Rengė vakarus, paskaitas, ekskursijas, įsigijo labai gražią bažnytinę vėliavą ir atrodė, kad tas darbas ir toliau plėsis. Bet štai išlenda Z-to asmeny nelemtas korespondentas. Pritepa nebūtų dalykų apie šio skyriaus veikėjus ir veikimas sugriautas. Reiškia, Z-tas ankšto savo tikslo siekdamas, lietuvių veikimui pakišo koją, ir tuo tik mūsų bendram priešui gerai patarnavo.

Nesenai „Vilniaus Rytojus" panašiai norėjo praryti naują auką, Pašaminės lietuvių mokytoją K. Demagogišku tonu pripasakojo visokių nebūtybių. Bet čia, rodos, jam nepavyko, nes pašaminiečiai netik kad laikraščio smeižtais nepatikėjo, bet dargi pasipiktino pačiu „V. Rytojumi" ir žada griežtai prieš to laikraščio „veikimo" metodes protestuoti.

Ponai laikraštininkai! Laikas būtų nustot penėjus liaudį visokiais melais ir šmeižtu. Liaudis kantri, bet kada nors išsisems jos kantrybė ir ji atgręš jums nugarą; tada jau nebeišlaikysite netik „Stronnictw'ų Chłopsk'ių" konkurencijos...

Tarka.

1905 — 1930 m.

Minėkim ne pragaištį, mirtį, kapus,
Bet kovą, vien kovą be galo.

J. Janonis.

25 metai! Daug kas pasikeitė. Įvairūs „Dievo pateptieji" Mikalojai ir Vilhelmai padėti archyvan.

Susikūrė naujos valstybės. Gimė nauji džiūgesiai ir nauji vargai. Laikas neša naujus dalykus.

Bet tarp visų gyvenimiškų skeveldrų spindi ir 1905 m.

Tada tai pirmąsyk milioninės darbo ir valstiečių masės sukretė caro sostą.

— Rusijoj siautė baisi sauvalė.

Dvarininkai bei fabrikantai begėdiškai čiulpė darbininkų kraują, žandarai, karo cenzūra gniaužė kiekvieną laisvą pragiedrulį. Teismai ir kitos įstaigos tęsė caro politiką.

Padėtis beviltė!

Kilo rusų—japonų karas. Į tolimus kraštus gabeno armotų mėsai žmones.

Rusams ėmė nesisekti. Riba artėjo.

— Petrapilio darbininkai pasinaudodami proga norėjo gauti lengvatų. Buvo surašyta peticija carui. Reikalauta amnestijos politiniams kaliniams, 8-ių valandų darbo dienos, spaudos bei žodžio laisvės.

Ir sausio m. 9 d. minia, nešdama šventųjų bei valdžios paveikslus, su popu priešaky artinosi prie caro buveinės.

Puskelėj minią užpuola kazokai, reguliarinė kariuomenė.

Prasidėjo skerdynės.

Kelios tūkstantys sužeistų, užmuštų.

Darbininkai stato barikadas.

Ši žinia žaibo greitumo nuskrieja po visą Rusiją.

13 d. sausio m. Rygoj įvyksta protesto demonstracija ir beginklių žudynė.

Kraštą užliejo revoliucinė banga.

Mitingai. Streikai.

Pabaltės kraštuos, t. y. ir Lietuvoj, revoliucija visam gyvume pasireiškė 1905 metų rudenį.

Buvo sušauktas Didysis Vilniaus Seimas (pirmas Nepriklausomybės atgavimo laidas!). Pradėta reikalauti žemės reformos ir tt.

Revoliucinį Lietuvos vairą laikė social-demokratai ir valstiečiai liaudininkai. „Dešinieji" stojo prieš arba mažai teveikė.

Ir nestebėtina, juk per kelius metus jie ir negalėjo pasikeisti. 1900 m. „Tėvynės Sarge" kun. Tumas visų „dešiniųjų" vardu rašė:

„Lietuvos neprigulmybę skaitome už tuščią svajonę ir prieš aną, išreikštą neva Lietuviškos Social-demokratiškos partijos išleidžiamose knygelėse, atvirai protestuojame. ...visa konservatyviška lyg kaulų smegenų Lietuva pripažįsta Rusijos Ciesorių už tikrą valdoną..."

1905 m. revoliucija tikslo neatsiekė.

Bet moraliai supuvęs caratas neatsigavo, ėmė sverdėti.

Idėjų gimusių liaudies širdy jau nieks neišplėšė.

1905 m. revoliucija — kova su visa reakcija — įrodė, jog jokie durtuvai, jokie kalėjimai bei koncentracinės stovyklos augamo skriaudėjams keršto ir laisvės troškimo nesulaikys.

Kazys Štirpa.

POLITIKOS APŽVALGA.

Lietuva. Vokiečių revizionistų užsimojima ministerio Kurcijaus ir spaudos pareiškimai Lietuvos adresu, pamažu nukreipia Lietuvos opiniją nuo vokiečių. Jau ir krikščionys demokratai siūlo ieškoti kelių susiartinti su lenkais, kad lengviau būtų atsispirti vokiečiams. Tai be abejo žingsnis pirmyn lietuvių lenkų santykiuose. Nepageidaujama betgi, kad taikingumo propoziciją keltų silpnesnioji nuskriaustoj pusė.

Daug reikšmės duodama nesenai sudarytai Lietuvos—Latvijos prek. sutarčiai, kuri netik stipri-

nanti Lietuvos poziciją Pabalty bet ir duodanti pastarajai daug ekonominių pliusų. Katal. Veikimo Centras tebekovoja su tautininkų vyriausybe, per kunigus, bažnyčią. O kadangi krik. dem. turi nemažai šalininkų krašte ir stiprius pečius Ryme, tai tautininkams kietokas riešutas tenka krimsti.

Lenkija. Rinkimai į seimą ir senatą davė laimėjimą Vyriausybę remiančiai partijai (B. B.), kuri ir seime ir senate turės pilną balsų daugumą. Vyriausybės partija ypatingai daug atstovų pravedė rytinėse dabart. Lenkijos srityse, lietuvių ir gudų gyvenamose. Lietuviai rinkimuose nedalyvavo, bet gudai (kurie savo laiku turėdavo 18 — 20 atstovų) apskrityse nepravedė *nei vieno* atstavo ir tik dėka tam, kad jų buvo sudaryta su ukrainiečiais blokas, vienas gudas bus seime. Del šito nugalėjimo net patiems bebekams nejauku. Žymiai daugiau bus šitam seime endekų, bet užtat t. v. „Centrolew" (P.P.S. „Wyzwolenie, Stronnictwo Chlopskie ir. kt.) išėjo iš rinkimų kampanijos sutriuškintas. Opozicija turės dabar seime tik 196 atstovus ir negalės vyriausybės versti. Tik konstitucjos keitimui reikia $^2/_3$ balsų ir čia maršolas Pilsudskis turės sunkumų. O šiam seimui vieną svarbiausių uždavinių kaip tik ir skiriama pakeisti konstituciją praplečiant prezidento ir vyriausybės valdžią. Seimo pirmąjį posėdį sušaukus marš. Pilsudskis pasitraukė iš valdžios pasilsėti ir ministeriu pirmininku yra vėl plk. Sławek.

Mums, lietuviams, be abėjo vistiek, kuri partija rinkimus laimėjo. Jau nekalbant apie endekus ir bebekus, užteks prisiminti P. P. S-ų vado Niedziałkovski'o pagarsėjusius pareiškimus Vilniaus klausimu, kad nelaukti ir iš „centrolevo" kokio nors palankumo lietuviams.

S. Rusija. Pastarosiomis dienomis pasaulio spauda plačiai rašo apie ruoštą prieš Rusijos diktatorių Staliną, sąmokslą.

Sąmokslas buvęs gerai organizuotas ir platus. Sąmokslininkų priešaky stovėjęs komisarų tarybos pirmininkas Syrcovas, kuris buvo laikomas ištikimiausiu Stalino draugu.

Sąmokslininkų pasitarimai buvę daromi Syrcovo kabinete. Pasitarimuose dalyvavęs pašto ir telegrafo komisaras Antipovas. Į sąmokslininkų centrą buvo įėję keli raudonosios kariuomenės vadai su Bliucheriu priešaky. Sąmokslininkų tarpe atsidūrė ir pats artimiausias Stalino draugas Oržonokidze.

Sąmokslininkus išdavęs Rykovas, nes jis abejojęs, kad sąmokslas duosiąs teigiamų rezultatų.

Dabar sąmokslininkai esą suimti ir pasodinti kalėjiman.

Sąryšy su šitomis žiniomis buvo pasklidę gandų apie rimtus įvykius Maskvoj ir net apie Stalino užmušimą. Tačiau šitie gandai pasirodė be pamato.

Bet vis dėlto ir Maskvos laikraštis „Pravda" rašo, kad kai kuriuose fabrikuose eina darbininkų bruzdėjimas. Esanti pastebėta smarki priešsovietiška agitacija. Visa eilė darbininkų atiduodama teisman už priešrevoliucinį veikimą.

KORESPONDENCIJOS.

Svilionys, Adutiškio valsčiaus. Sodžiuje dabar vyksta svarbių atamainų. Skirstymasis viensėdžiais turi netik ekonominės svarbos—jis keičia išorinį Lietuvos vaizdą. Mes, sodiečiai, apsikrovę darbais ir rūpesniais, gal ir nejuntame, kokio svarbaus istorinio įvykio esame dalyviai. Pirkelę po pirkelės nešame iš kaimo, o ji kur nors laukuose kalnelin užsiriogiinusi, vėjo taršoma ir lietaus plaunama liūdnai žiūri į būvusią savo vietą. Tiek metų, dešimtmečių, šimtmečių ištvėrė Lietuvos kaimas, tiek čia vargų žmonės bendrai išvargo, linksmybių išdžiūgavo; čia mezgėsi lietuvių liaudies poezija: dainos, pasakos, padavimai, čia ėjo jos kovos už gimtąją kalbą mokykloje ir bažnyčioj. Ir štai atėjo dabar galas. Praeis kelios dešimts metų ir dabartinio kaimo nė pėdsako nebeliks, tik seniai, rodydami žaliuojančius rugius ar vasarojų, aiškins savo anūkams, kad čia kadaise kaimo būta...

Didokas mūsų sodžius jau ilgą laiką skirstosi. Tikimės, naujai sutvarkę ūkį, geriau gyventi ir todel sparčiai kraustome pirkes. Viena tik atrodo neabėjotina: kultūrinis darbas viensėdžiuose tai turbūt blogiau seksis. Pakriks žmonės ir jų jau nebesuvaikysi nei paskaitų klausyti nei vakarų ruošti. Ypač, kai užeina blogi orai. O dabar pas mūs daug jaunimo ir tai pažangaus jaunimo. Laviname s, skaitome, ruošiame pramogas, kartais kokinėjame, bet iš ribų neišeiname ir kokių nors girtų „zabovų" nepasitaiko. Ateina pas mus iš Vilniaus laikraščių: „Vilniaus Rytojus", „Vilniaus Žodis", „Jaunimo Draugas". Gyvuoja čia L. Ūkio D-jos ratelis, Šv. Kazimierio skyrius, rimtai esame susirūpinę ir „Kultūros" skyrių įsteigti. Kai kas mėgino mus atkalbėti nuo „Kultūros", užmesdamas jai bedievybės platinimą ir t. t. Bet tai netiesa! Skaitome „Vilniaus Žodį" ir nieko nerandame ten prieš katalikybę parašytą. O ką laikraštis pabara kartais neveiklius kunigus, katalikų komitetus, kad blogai gina lietuvių parapijas nuo lenkinimo per Bažnyčią, kad priešinasi prieš ark. Jałbrzykowski'o lenkinamuosius darbus—tai tik garbė jam. Stebėtis reikia, kodel „Vilniaus Rytojus" tuo menkai rūpinasi...

Kai kas sako, kad tame pat kaime dviejų draugijų skyriai nepageidaujami, nes jie kiršinsią jaunimą ir piūdinsią vienus prieš kitus. Nebūtinai. Mums kaip tik atrodo priešingai. Dabar pv. Svilionyse yra šv. Kazimierio skyrius, bet jaunimo dauguma nesutinka nei su jo taktika, nei ideologija ir, negalėgama ten dirbti, kaip ir atsitraukia nuo aktyvaus visuomeninio darbo. Ir kaip tik įkūręs „Kultūros" skyrių visas tas jaunimas galės veikti, lavintis ir kitus lavinti. Abu skyriai gyvuos greta, o norėdami viens kitą pralenkti, priversti bus sparčiau dirbti. Dabar gi matome ir spaudoje dažnai skaitome, kaip neveiklūs yra šv. Kazimiero skyriai. Tai todel, kad nėra varžytinių. O rietenos? Jų tikrai nebus, jeigu visokie atvykėliai iš miesto nekiršins sodžiaus jaunimo, nepapirkinės ir nešmeiš kitaip manančių.

Dar reiktų paminėti gyvuojančias Svilionyse: „Ryto" ir valdišką mokyklas, Ūkio Dr. ratelį, bet apie tai kitą kartą. *Jaunuolis.*

Lazinkos, Švenčionių apskr. Gražus, nors ir nedidelis, mūsų kaimas, upėmis ir miškais apsuptas. Vasaros metu jauku čia ir gera, lyg kokiam rojaus užkampy. O gamtos ramumas lengvai persiduoda ir žmonių ūpui, tat mūsų lazinkiečiai žmonės blaivūs, linksmo būdo, visad gerų norų pilni, ypač jaunimas. Ir sunkiausius darbus dainuodami dirbame; dainos pas mus labai mėgiamos. Sodžius nori šviestis, ką liūdija gausiai prenumeruojami laikraščiai: „V. Rytojaus"—13 egz., „Jaunimo Draugo"—5,

„Viln. Žodžio"—3. „V. Žodis" nesenai mūsų pastogėse pasirodė, bet žmonės jį jau pamėgo ir domiai skaito. Su laiku ir jo prenumeratorių skaičius išaugs.

Mokykla mūsų sodžiuje gyvuoja nuo 1922 metų. Per visą šį laiką pasikeitė 8 mokytojai. Šiemet mūsų sodžiui buvo didelis pavojus netekti gimtos mokyklos, bet kreipėmės į Lietuvių „Kultūros" Švietimo Draugiją ir jinai įkurė mums mokyklą, kurią veda vaikų ir tėvų mylima mokytoja p. V. Čepulytė. Tokiu būdu 8-rių metų švietimo darbas mūsų sodžiuje liko nepertrauktas. *P—as.*

Kretonys, Kaltinėnų v. Čia jau penkti metai gyvuoja šv. Kazim. skyrius. Sk. pirmininkas nešaukia jokio posėdžio nei susirinkimo, nors jau senai baigėsi laikas, kuriam ši valdyba liko išrinkta. Ar neketinama kartais ir Kretonyse paskelbti diktatūros? Primenu skyriaus nariams, jog jie turi teisės reikalauti, kad valdyba kasmet šauktų susirinkimą ir duotų savo darbų apyskaitą. *Kretoniškis.*

N. LIETUVA.

Sudaryta prekybos sutartis su latviais. Ilgai vestos derybos baigėsi sutarties sudarymu. Lietuva galėsianti išvežti Latvijon savo javų, siųsti darbams darbininkų, Latvija gi Lietuvon — pramonės gaminių. Beto tose pačiose derybose sutarta panaikinti tarp Lietuvos ir Latvijos vizos.

Visuotinas Lietuvos žemės ūkių surašymas prasideda šį mėnesį. Žinios bus renkamos apie ūkių plotus, žemės naudingumą, trobesius, gyvulius, inventorių ir darbo jėgas.

Lietuvos teatro 10 m. sukaktuvės bus iškilmingai minimos Kaune šio mėnesio pabaigoje. Numatoma jubiliejiniai veikalai, iškilmingas aktas, balius ir kt.

Latvių ministerio revizitas. Kaune trumpą laiką viešėjo Latvijos susisiekimo ministeris p. Ozolinš, kuris revizitavo čia Lietuvos s. m. p. Vileišį, savo laiku važinėjusį Rygon.

Pirmoji klinika. Lapkričio 30 d. Kaune įvyko akių, ausų, gerklės ir nosies klinikos atidarymas, dalyvaujant L. Un-to vyresnybei ir valdžios atstovams su p. prezidentu priešaky. Klinika įrengta tam tikslui statytuose rūmuose, laikantis naujausių išradimų ir technikos reikalavimų. Tai kol kas pirmoji, bet Un-tas ketina ir visas kitas klinikas statytis, nes klinikos darbas paprastose ligoninėse esąs labai nepatogus.

Iš Lietuvos Studentų Atstovybės gyvenimo. Lietuvos Studentų Atstovybė nesenai minėjo penkerių savo gyvavimo metų sukaktuvės. Minėjime dalyvavo V. D. Universiteto rektorius prof. Čepinskis, ir kaikurie profesoriai.

Gruodžio mėn. pabaigoj įvyko st. atstovybės rinkimai. Varpininkai, ateitininkai ir kitos srovinės organizacijos gavo tiek pat balsų, kiek praeitais ir už pr. metais užtat beveik pusiau mažiau balsų tegavo tautininkai. Koks susidarys prezidiumas — dar nežinia. Paskutinis atstovybės pirmininkas buvo varpininkas p. Širvinskas, buv. Vilniaus lietuvių gimnazijos mokinys.

Žeimelio byla. Šiaulių apygardos teismo sprendimu nubausti sunkiųjų darbų kalėjimu (nuo 12—5 metų) keturi Žeimelio mėsininkai-žydai už vet. gydytojo K. Avižienio nužudymą. Mat šitokiu keliu piktadariai norėjo nusikratyti uoliai einančio savo tarnybinės pareigas veterinaro, kuris neleido jiems pardavinėti nesveikos mėsos.

Autobuso nelaimė. Nesenai Lietuvą ištiko didelė autobuso katastrofa: bevažiuojant ties Malėtais laikinuoju tilteliu per patvinusią Virintos upę, autobusas įkrito upėn ir nuskandino 7 žmones, iš kurių vos 2 teišsigelbėjo.

KRONIKA.

Vytauto Didžiojo minėjimas Švenčionyse. 1930 m. gruodžio 8 d. Švenč. „Ryto" Vald. ruošia Vytauto Didžiojo Jubiliejui paminėti iškilmes.

Jubiliejinis spektaklis. Nesenai įsikūrusios studentų scenos mėgėjų kuopos rengiamas pirmas spektaklis, (Keturakio *„Amerika Pirtyje"*), bus dvigubai jubiliejinis. Šiemet sueina: 25 metai nuo pirmojo tos komedijos vaidinimo Vilniuj ir p. Povilo Gaidelionio 25 m. scenos darbo jubiliejus. Todel, reikia tikėtis, mūsų visuomenė skaitlingai atsilankys į šį vaidinimą. Smulkmenos skelbime.

Lietuvių Sanitarinės Pagalbos Draugijos narių susirinkimas įvyko lapkričio mėnesio 29. Aptarta eilė einamųjų klausimų ir išrinkta nauja valdyba, kurion įėjo: D-ras Alseika, D-ras Šlapelis, d-ras V. Legeika, d-rė V. Alseikienė ir proviz. V. Narbutas.

Visuotinasis Lietuvių Mokytojų Sąj. narių suvažiavimas įvyks š. m. gruodžio m. 31 d.

Vilniaus Seimo sukaktuvės. Šiemet sueina 25 metai nuo 1905 m. Vilniaus Seimo. Kai kas to seimo dalyvių buvo mėginęs daryti pastangų, suruošti Vilniuje platesnį tų sukaktuvių paminėjimą, bet nesant Vilniaus lietuviuose sutarimo tatai nepavyko.

Naujoji Studentų S-gos valdyba. Nesenai įvykusiame V. L. St. S-gos susirinkime išrinkta nauj. S-gos valdyba: V. Martinkėnas — pirm., M. Mikalaitė — vp., V. Umbrasas — ižd., J. Latvys — knyg., M. Kraužlys — sekret., A. Birinčikas ir K. Drūtas — kandidatai. Sąjungoje apie 80 narių.

1930 m. sukilimo šimtmetis. Lapkričio 29 dieną lenkų visuomenė iškilmingai minėjo 1830 m. sukilimo šimtmetines sukaktuves. Tas sukilimas tai buvo pirmas lenkų tautos mėginimas nusikratyti rusų caro valdžios. Sukilime dalyvo ir lietuvių liaudis, bet ji daugiau ekonominiais sumetimais.

Vilniaus vaivada p. V. Račkevičius tapo išrinktas Lenkijos senatan ir būsiąs jo pirmininku. Šio mėnesio 4 d. p. vaivada išvyko Varšuvon. Kas bus paskirtas Vilniaus vaivada tuo tarpu nežinia.

Įvykęs vakaras. Pereitą mėnesį „Apollo" salėje buvo suruoštas šv. Kazimiero draugijos vakaras. Vaidinta „Sudrumstoji ramybė" 4 v. dramą. Kai kurie vaidintojai savo roles atliko neblogai. Protarpių metu p. Prancuzevičiūtė, atsisveikindama su Vilniumi ir vilniečiais, gražiai dainavo ir gavo gėlių; ta proga draugijos pirmininkas kun. šam. Viskantas pasakė kalbą.

Nuotaiką gadino salės šaltumas (publika nerado galimybės nusimesti viršut. apsiaustų) ir, ypač, tvarkos stoka. Vakaro pradžioje kažkoks svetimtautis jaunuolis dar patikrino įeinančių bilietus, bet vai-

dinimui prasidėjus metė savo tą pareigą ir salėn priėjo visokių girtų individų, kuriuos suviliojo skelbimuose paskelbti šokiai. Tokia draugystė, netik moksleiviams, bet ir mūsų amatininkams, labai nepageidaujama.

Iš moksleivių gyvenimo. Kaip jau savo laiku rašėme, Vytauto Didžiojo gimn. direkcija uždarė abi srovines moksleivių kuopas: „Vytautą" (tautininkų) ir „Atžalą" (ateitininkų). Jų vieton įsteigė bendrą lavinimosi kuopelę. Į tos kuopelės valdybą išrinkta: pirmininku — Šarlonas, vicepirm. — Žaldokas ir sekretorium—Karužas.

Naujoji kuopa jau spėjo padaryti du susirinkimu: 1)—X—17 d. J. Grigulevičiaus referatas: *Menas ir visuomenė*". J. Cicėno — *„Naujoji letuvių poezija"*.

2)—XI—16 d. D. Pumpučio — *„Valstybės kilmė ir esmė"*. J. Cicėno — *„Visuomeniškasai pradas lietuvių literatūroj"*.

Nežiūrint nepalankių sąlygų (eucharistininkai, kur susibūrė visi buvusieji atžaliečiai, lygiagrečiai daro savo susirinkimus ir be to dar įvairūs tipai agituoja prieš gimnazijos kuopą, vartodami visai *nekatalikiškas* priemones) susirinkimuose dalyvaujama gan gausiai ir, kas svarbiausia, aktyviai. Susirinkimai daroma kas mėnuo.

Ir taip esti. Švenčionių policija buvo areštavusi grįžtantį iš vasaros atostogų mūsų fotografą p. A. Atrošką, kuris vežėsi su savim fotogr. aparatą ir gamtos reginių bei grupių nuotraukas. Fotografą paleido po 2 dienų, aparatą išlaikė 4 mėnesius, o nuotraukų klišes grąžino sunaikintas.

Keistenybės.

Dangaus reklama. Amerikoj prasimanyta skelbimus danguje rašyt: 4 kilometrų aukštybėje lėktuvas iškilęs rašo, tik ne rašalu, bet dūmus leisdamas raidiškais pavidalais. Lėkdamas 200 kilometrų greitumu, lakūnas išvinguriuoja visokius žodžius. Tokios reklamos 1 raidė kaštuoja 150 dol., 8 raidžių žodis užimąs 8 kilometrus.

Šunims sušvilpint sugalvotas esąs švilpukas tik šunų girdimas (nes šunes jautresnęk lausą turi negu žmonės). Švilpukus vartojanti slaptoji policija.

Paklydęs okeano platybėse laivas, jei turi radio aparatą, gali pasiklaust kame esąs ir centrinė radio stotis praneša laivui jo esamą vietą. Naueno stotis siunčia žinias į 20 tūk. kil. tolumą.

Didžiausios staklės yra Saksonijoj (Vokietijoj), jos sveria 35 tūk. kilių, audžia audeklą 18 metrų platumo; per minutę šaudyklė perbėga 15 kartų.

Turbogeneratoriu vadinasi pati galingoji mašina arba varyklis, kuris apsisukdamas per minutę 1000 kartų paleidžia jėgą 70 tūkstančių arklių lygią: gali duot šviesos 2 milijonams paprastų elektros lempų. Per 1 valandą varyklis suvartoja 135 tonas anglių (13 vagonų). To varyklio ašies skersmuo yra 1 metro, ilgis 8,7 metrų, ašis sveria 36 tonas, o visas turbogeneratorius sveria 104 tūk. kilių. Ši mašina vartojama trąšoms daryt ir šaudomajai karo medžiagai.

Didžiausio spaudimo slėgimo pasiektas dydis yra lygus 25 tonoms ant 1 ketvirtainiško centimetro, t. y. lygu Eifelio bokštas su 9 milionais kilių slėgtų 19 ketv. centimetrų plotą.

Nuvėsusios Naujienos.

Berlyno universitete renkant studentų atstovybę iš 12000 studentų 7 tūk. balsavo už monarchistų sąrašus, nes socialistai nežadėję jiems vietų, mokslus baigusiems; mat, įstaigoms tarnautojus rekomenduoja dabar ne ponai kokie, kaip monarchijos laikais, bet profesinės sąjungos.

1200 dvarininkų Rusijoj caro laikais turėjo kiekvienas ne mažiau per 18.000 ha žemės.

„Vatikanas iš tos knygos gautų tikrą vaizdą apie lenkų skriaudas Lietuvai padarytas"—rašė neseniai kun. Kėmešis Sutemų Nr. 18, ragindamas išleist knygą Popiežiui apie Lietuvą susipažint. Knygos niekas neparašė, bet Vatikanas, sako, ir be knygos imtųsi Lietuvą sutaikint su lenkais, jei lietuviai savo sostinę išmainytų į Švenčionis... Matyt, Vatikanas geriau pažįsta Lietuvą, negu profesorius, daktaras ir kunigas Kėmešis Vatikaną...

Želigovskio triumfo sukaktuves minėdama Vilniaus radio stotis pranešė, jog pirmas su „maištininkais kareiviais" iš Benekainių į Vilnių pasijudinęs majoras Kościałkowski, kurio dvaras (3000 ha) buvo Pandėlio miestely, N. Lietuvoj. Dabar p. majoras yra vaivada.

Vilniaus arkivyskupo kurija paragino katalikus sumest pinigų karo laivui, kurs vadinsis: *Lenkų atsakymas Treviranui* Panašiai būta ir seniau: „Kad Lietuvos žmones pripratinus aukuot Lenkijos reikalams 1751 m. įsakyta priklausantiems kunigijai lietuviams ir gudams baudžiauninkams dėt po 1 auksiną nuo dūmo Gniezno katedros naudai, nė nepaisant, kad Vilniaus Katedra visai griuvo" — rašo kanaun. Prapuolenis *„Lenkiško Apaštolavimo"* knygoj. Apie šitą dalyką gerai yra parašęs Viln. pralotas Kurčevskis: Protas liepė, darant kitiems aukas, neapleist savo reikalų, padedant steigt ir puošt tolimesnes šventyklas, priderėjo palaikyt Vilniaus katedra, kuri veltui šaukėsi pagelbos taip, kad 1769 m. 2 rugsėjo pryšakinis bokštas užgriuvo ant Marijos vardo koplyčios, o griūdamas užmušė 5 kunigus ir 1 kleriką, tuokart tenai poteriavusius.

Varšuva pragėrė pernai 71 mil. 30 tūk. ir 650 auk. (kiekvienas varšuvietis po $64^1/_2$ auk.) Visa Rzeczpospolita išgėrė 57 mil. 100 tūk. litrų degtinės už 713 mil. 750 tūk. auk. (beveik po 24 auk. kiekv. gyventojas).

Turtingiausias dvarininkas nesenai mirė Anglijoj, buvo tai lordas Nortumberlend, jo dvaruose gyveno 703 tūk. mažažemių. Jis mirė lovoj. Stambiausis Rusijos dvarininkas Falc Fain, turėjęs 500 tūk. avių Ukrainoj (Askania Nora), bolševikų gaudomas plaukęs laiveliu per jūrą ir nuskendęs; jo suledėjusį kūną su peršauta galva išmetė Juodoji jūra. Turtingiausias Lenkijos dvarininkas yra grafas Zamojski, turįs 500,000 margų.

Rusijoj trūksta popieriaus... 1913 m. Rusija spausdino pustrečio mil. ekz. dienraščių, 1930 m. 24 mil. ekz. kasdien. Laikraščių Rusijoj eina 36.000 pavadinimų (Vokiečiuose 28.000). Laikraščius leist rusams labiau parūpo negu darbą dirbt: ne tik redakcijos, bet ir fabrikai leidžia savus laikraščius: Maskvoj fabrikinių *dienraščių* išeina 150, Leningrade 130. Kaliošių fabrikas išleidžia 11 tūk. ekz. savo dienraščio. „Valstiečių Gazetos" spausdina 1,7 mil. ekz. Laikraščiui rašinėja 15.000 korespondentų iš kaimų.

ĮVAIRIOS ŽINIOS.

Iš genialiųjų žmonių biografijų. Geniališkumas, kaip muziko, rašytojo, taip ir mokslininko filosofo dažniausiai pasireiškia labai anksti.

Visai nesenai buvo plačiai spaudoje rašyta apie penkiametį slovaką Emmeriką Iwantscho iš Pragos. Jis įvairius komplikuotus matematikos uždavinius spręsdavo per keletą minučių. Tas berniukas mintinai ir labai greitai daugindavo ir dalindavo net septyniaskaitmenius skaičius. Per pusę minutės duodavo tinkamą atsakymą, pav., kuri savaitės diena buvo 1899 m. gruodžio 3 d., arba pav., kuri diena bus 1978 m. vasario 26 d. Emmerikas taip, kaip visi vaikai, labai mėgsta žaisti, bėgioti ir nieko nesiskiria nuo savo vienmečių. Emmeriko tėvai visai paprasti žmonės.

Juozapas Lagrange (1736—1913) žymus matematikas, jau 17-tais savo amžiaus metais buvo profesoriumi artilerijos mokykloje Turyne. Galilėjus būdamas 18-kos metų, kartą pastebėjęs Pizos katedroje judančią lempą, nustatė judėso dėsnius. Tokio pat amžiaus Perkinas išrado anilinius dažus.

Pasqual ir Laplace aukščiausi garbės laipsnį pasiekė eidami dvidešimtuosius metus. Marconi, radio išradėjas, pagarsėjo pasauly būdamas 21 metų.

Prancūzas kunigas Gassendi, žinomas, kaip mokslininkas studijavęs filosofiją, istoriją, astronomiją, archeologiją, literatūrą, matematiką ir fiziką, —jau ketvirtaisiais savo amžiaus metais paruošė tokias moksliškas kalbas, kad nustebino didžiuosius mokslo vyrus. Pamokslininkas Bossuet 12-tais metais buvo žymus oratorius.

Wolter ir Augustas Comte 13-tais metais buvo dideli galvotojai, o Pranciškus Bacon būdamas 16-kos metų rengė paskaitas apie Aristotelį.

1621 m. Lubeke gimė vaikas, kuris sulaukęs 9 mėnesių galėjo jau kalbėti, o būdamas vienų metų ir trijų mėnesių—gerai žinojo Senąjį ir Naująjį Testamentą. Būdamas 2 su puse metų gerai orientavosi geografija, mokėsi lotynų ir prancūzų kalbų. Tačiau vaikas buvo silpnas ir 4-tais metais mirė.

Į „Vilniaus Žodžio" Redakciją.

Vilniaus Žodyje šių metų XI/5 d, 1930 m. 18—19 Nr. buvo korespondencija iš Švenčionių. Šioje korespondencijoje tilpo neteisingos žinios, kurios lietė Švenčionių „Ryto" Valdybą.

Minėta Valdyba nenorėdama tylėjimu duoti pagrindo įtarimui jog sutinka su tvirtinimais, prašo vietos šiems atitaisymams:

1. Netiesa, kad Švenčionių Mokytojų Sąjungos skyrius įsigijo kinoaparatą. Šis aparatas yra „Ryto" nuosavybė. Buvusis Švenčionių „Ryto" pirmininkas Kun. Dek. N. Vaišutis pavasarį 1928 m. paskolino Mok. Sąjungai, laisvu laiku, važinėti su kinoaparatu po sodžius. Bet gaila kad šitas aparatas nuo rudens 1928 m. pagedęs guli Mok. Sąjungos bute.

2. Tiesa, kad Šven. Mok. Sąjungos Valdyba kreipėsi į Šven. „Ryto" Valdybą su prašymu, (raštas nuo VIII/28 d. 30 m.) nurodydama „Ryto" Valdybai, kad p. Cicėnaitė, gimnazijos bendrabučio vedėja, užleistų savo vietą, Inspektorato atleistam mokytojui p. Jasiulioniui.

3. Netiesa, kad Mokytojų Sąjungos prašymas buvo atmestas. „Ryto" posėdyje 1930 m. IX/12 d. buvo svarstytas ir nutarta: jeigu p. Jasiulionis neatgaus mokytojo vietos, tuomet parūpinti jam kitą kokią, bet ne tą, kurią Mok. Sąjunga nurodė. Tenka konstatuoti, kad p. Jasiulionis ir nesikreipė į Mokytojų Sąjungą su prašymu, kad užimti virš minėtą vietą. Prie „Ryto" Valdybos taip pat neturėjo pretensijų, nes visą laiką stengesi grįšt mokytojo vieton ir spalio mėn. gavo mokyklą. Šiuo atveju „Ryto" Valdyba turėjo pilną teisę savarankiškai ir bešališkai išspręsti kam geriau tinka gimnazijos mokinių auklėjimas.

4. Tiesa korespondencijoj buvo parašyta, kad p. Jasiulionis tinka bendrabučio vedėju, kaipo buvęs mokytojas, beto jisai yra rimtas žmogus, jau vedęs ir turįs Švenčionyse geriausią opiniją. Bet tiesa ir tai, kad p. B. Cicėnaitė dar labiau tinka šiam sunkiam ir atsakomingam darbui. Nors ir nevedusi, bet rimta, opiniją Švenčionyse turi kuogeriausią, ilgesnį laiką mokytojaudama gimnazijoje pasižymėjo kaipo gera jaunimo auklėtoja.

5. Netiesa, kad niekais nueina Mok. Sąjungos pastangos kitų mokytojų reikalais, nes tokiais reikalais į Švenčionių „Ryto" Valdybą Mok. Sąjunga nesikreipė.

Švenčionių „Ryto" Valdybos Vice Pirmininkas
A. Petraitis.

Švenčionys XI/25 d. 1930 m.

Gerb. Skaitytojams.

Tik delto, kad nevisi prenumeratoriai tvarkoje prisiunčia prenumeratos pinigus, „Viln. Žodis" negali eiti reguliariai, kas dvi savaiti.

Todel prašome siųsti prenumeratą!

Kas nori, kad Vilniaus krašte eitų bent šis vienas pažangesnis lietuvių laikraštis, turi jį remti. O geriausioji parama, tai pačiam laiku atsilyginti už laikraštį, kitus skatinti, kad tvarkoje mokėtų ir rinkti naujus prenumeratorius.

Tat tenebūna nė vieno apsileidelio!

Leidėjas ir atsak. redaktorius **Aleksandras Birinčikas.** „ZORZOS" spaustuvė, Vilniuje.